

Bjarne Melgaard, Χωρίς τίτλο, 2007
Λάδι σε καμβά • 300 x 200 εκ. • Παραχώρηση: Γκαλερί Faurischou, Κοπεγχάγη
(με την ευγενική παραχώρηση της Μπιενάλε της Αθήνας)

φιλοσοφία & σύγχρονη Τέχνη

Η Φιλοσοφία και η Σύγχρονη Τέχνη συνδιαλέγονται ποικιλοτρόπως: φιλοσοφικές θέσεις προϋποτίθενται ρητά ή υπόρρητα στο έργο ορισμένων δημιουργών ή στις προγραμματικές κατευθύνσεις ορισμένων καλλιτεχνικών ρευμάτων· η φιλοσοφική ανάλυση φωτίζει ερμηνευτικά το έργο άλλων αναδεικνύοντας διαστάσεις μη προφανείς σε μία πρώτη πρόσληψη του έργου από το θεατή· τέλος, θεωρητικές προκείμενες εμπεριέχονται στις επιμελητικές πρακτικές εκθέσεων μικρής ή μεγάλης εμβέλειας, υποδεικνύοντας έναν από τους τρόπους με τους οποίους ο φιλοσοφικός λόγος (ακαδημαϊκός ή μη) ενδέχεται να εισχωρεί στους μηχανισμούς της αγοράς και στις πολιτικές πολιτιστικής διαχείρισης εν γένει. Διαστάσεις αυτής της ζωντανής και πολυεπίπεδης συνομιλίας φιλοδοξεί να φωτίσει το παρόν αφιέρωμα, χωρίς, ωστόσο, να προβάλλει αξιώσεις πληρότητας ή συμπερασματοκότητας.

Το πρώτο μέρος του αφιερώματος πραγματεύεται ένα ρεύμα της σύγχρονης τέχνης, όπου ο ρόλος της φιλοσοφίας είναι καταστατικός και καταλυτικός. Τα κείμενα των Κωνσταντίνου Παπαγεωργίου, Δρακούλη Νικολινάκου και Κατερίνας Μπαντινάκη διερευνούν κριτικά το εγχείρημα των εννοιολογικών καλλιτεχνών, από τη δεκαετία του '60 έως σήμερα, να υποβιβάσουν τη σημασία της υλικής, αισθητηριακής υπόστασης του καλλιτεχνικού έργου έναντι ενός εννοιακού, γλωσσικού πυρήνα, εγχείρημα που –τουλάχιστον στις απαρχές του– εμπνέεται ρητά από τις θέσεις και τη μεθοδολογία της αναλυτικής φιλοσοφίας. Είναι λογικά δυνατή η πλήρης περικυκλωσή του καλλιτεχνικού έργου στα όρια της γλώσσας και των εννοιών και η "αδιαφορία" απέναντι στο μορφικό του περιεχόμενο και την αισθητηριακή του πρόσληψη από το θεατή; Είναι τελικά επιτυχές το εννοιολογικό εγχείρημα και, αν όχι, ποιες εσωτερικές εντάσεις αυτοϋπονομεύουν τον αναγωγικό του χαρακτήρα; Τέλος, μήπως μια πιο διευρυμένη ανάγνωση του εννοιολογικού ρεύματος, ειδικότερα στις πλέον πρόσφατες εκδοχές του, επανεισάγει –υπό μία έννοια– το ρόλο των αισθήσεων, αναγνωρίζοντας ότι η πρόσληψη του εννοιολογικού έργου συνιστά, τελικά, μια πληρέστερη, όχι αποκλειστικά εννοιολογική, αυστηρά ορθολογιστική εμπειρία;

Στους αντίποδες του εννοιολογικού ρεύματος, το δεύτερο μέρος του αφιερώματος χαρτογραφεί δύο τάσεις της σύγχρονης τέχνης οι οποίες επιβεβαιώνουν την αντίσταση που προβάλλουν ύλη, σώμα και αίσθηση στις αξιώσεις επικυριαρχίας εννοιών και προτασιακού περιεχομένου στην καλλιτεχνική πρακτική. Αν η εννοιολογική τέχνη κινείται προς την κατεύθυνση μιας "αντι-αισθητικής" ή "αισθητικής αδιαφορίας", ένα άλλο μεγάλο μέρος της σύγχρονης τέχνης, όπως δείχνει η Φαίη Ζήκα, κινείται προς την αντίθετη κατεύθυνση: μιας "πολυαισθητηριακής αισθητικής", που διαμορφώνεται από έργα τα οποία προϋποθέτουν και υπερθεματίζουν την ενσώματη αισθητηριακή εμπειρία και μάλιστα σε μία συνδυαστική, συναισθησιακή εκδοχή. Την αναβαθμισμένη σημασία του σώματος αναδεικνύει

και το κείμενο της Ελένης Φιλιππάκι, το οποίο ανικνεύει τις ποικίλες χρήσεις ιατρικών και δή ανατομικών αναπαραστάσεων στη σύγχρονη τέχνη και τη μεταφορική τους λειτουργία μέσα στο έργο τέχνης.

Η τρίτη ενότητα του αφιερώματος αναφέρεται στην πολιτική και θεσμική διάσταση της σύγχρονης τέχνης, και ειδικότερα στο βαθμό στον οποίο ο θεωρητικός λόγος επηρεάζει ή εμποτίζει τις θεσμικές πρακτικές προβολής και διακίνησης της σύγχρονης καλλιτεχνικής παραγωγής. Ο Νίκος Δασκαλοθανάσης διακρίνει μια "όσμωση του αισθητικού και του πολιτικού", που χαρακτηρίζεται από την πραγματιστική, μη-κριτική αποδοχή των όρων του θεσμικού συστήματος των καλλιτεχνικών οργανώσεων και την αντικατάσταση θεωρητικών από εμπειρικά κριτήρια αξιολόγησης, επιλογής και παρουσίασης έργων στο πλαίσιο των οργανώσεων αυτών. Μπορεί μια τέτοια πραγματιστική λογική να προστατεύσει τη σύγχρονη τέχνη από ιδεολογήματα και να της προσδώσει ένα πραγματικά ριζοσπαστικό χαρακτήρα; Τροφή για σκέψη πάνω στο ερώτημα αυτό δίνει και το κείμενο του Θεόφιλου Τραμπούλη με αφορμή το πολυσυζητημένο γεγονός της πρώτης Biennale της Αθήνας, που μπορεί κανείς να επισκεφθεί μέχρι το τέλος Νοεμβρίου. Πού θα πρέπει να αναζητήσει ο αναγνώστης το "ριζοσπασισμό" ή την απουσία του στη συγκεκριμένη καλλιτεχνική οργάνωση που μας αφορά άμεσα: στις λειτουργικές αμφισβησίες του τίτλου "Destroy Athens" σε σχέση με το περιεχόμενο των επιλεχθέντων έργων, παραδείγματος χάριν, ή μήπως στην αυστηρά ορισμένη αφηγηματική δομή των επιμελητών της έκθεσης, η οποία επιβάλλει ένα συγκεκριμένο "θεαματικό" πλαίσιο ανάγνωσης των έργων, αλλά και της ίδιας της επιμελητικής λογικής της έκθεσης;

Τέλος, το αφιέρωμα κλείνει με δύο κείμενα ειδικότερου ενδιαφέροντος. Το κείμενο του Κωνσταντίνου Γρώμιου πραγματεύεται το ρόλο του μύθου στο εμβληματικό για τη σύγχρονη τέχνη έργο του Joseph Beuys, έργο που συγκεράζει το εννοιολογικό περιεχόμενο με τη σωματική εμπειρία, τον πολιτικό λόγο με τη βιοματική ιστορία και την καλλιτεχνική πράξη και διδασκαλία με μία συνολική στάση ζωής. Το κείμενο του Γιάννη Ζειμπέκη, εν κατακλείδι, πραγματεύεται τη συνάρτηση αυθεντικότητας και αισθητικής αξίας, υποδεικνύοντας έμμεσα πώς μια τεχνική φιλοσοφική ανάλυση μπορεί να φωτίσει ένα ζήτημα ευρύτερης θεωρητικής και πρακτικής σημασίας για την καλλιτεχνική πρακτική και την αγορά της τέχνης.

Ευχαριστούμε ιδιαίτερα τον Θεόφιλο Τραμπούλη καθώς και τους διοργανωτές της πρώτης Biennale της Αθήνας Αυγουστίνου Ζενάκο, Ξένια Καλακτσόγλου και Ροκα-Υίο, για την ευγενική παραχώρηση του εικαστικού υλικού του αφιερώματος. Ελπίζουμε το αφιέρωμα αυτό να αποτελέσει κίνητρο για δημιουργικό αντίλογο από τους αναγνώστες του *Cogito*.